

3
Ha
LVDOVICI XIII

COGNOMENTO IVSTI,

GALLIARVM ET NAVARRAE

REGIS CHRISTIANISSIMI

LAVDATIO FVNEBRIS.

HABITA IN SACELLO

PONTIFICVM VATICANO.

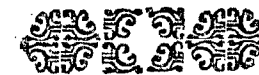
AD S. D. N.

VRBANVM VIII.

PONT. MAX.

A P. BERNARDINO DE BRAGELONGNE.

SOCIETATIS IESV.

ROMAE, Typis Hæredum Francisci Corbelletti 1643.

Superiorum Permissu.

3
Ha
LVDOVICI XIII

COGNOMENTO IVSTI,

GALLIARVM ET NAVARRAE

REGIS CHRISTIANISSIMI

LAVDATIO FVNEBRIS.

HABITA IN SACELLO

PONTIFICVM VATICANO.

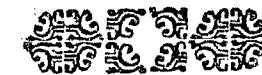
AD S. D. N.

VRBANVM VIII.

PONT. MAX.

A P. BERNARDINO DE BRAGELONGNE.

SOCIETATIS IESV.

ROMAE, Typis Hæredum Francisci Corbelletti 1643.

Superiorum Permissu.

ILLVSTRISSIMO, EXCELLENTISSIMOQVE D.

D. FRANCISCO

DU VAL, MARCHIONI

DE FONTENAY,

DOMINO DE MAREVIL, &c.

REGIS CHRISTIANISSIMI

A SECRETIORIBVS CONSILIIS,

ATQVE APVD

VRBANVM VIII.

PONT. MAX. ORATORI.

*REGIVM virtutum speculum tibi
exhibeo, (Excellentiss. Legate)
LVDOVICVM IVSTVM.
Ad hoc cum omnes boni fingere
mores suos, tum ex omnibus tuos
tu maximè componere studuisti.
Exitu certè adeo felix; ut, qui nobilissimis populis tan-
tum Principem representaret, nemo te vel sapius.*

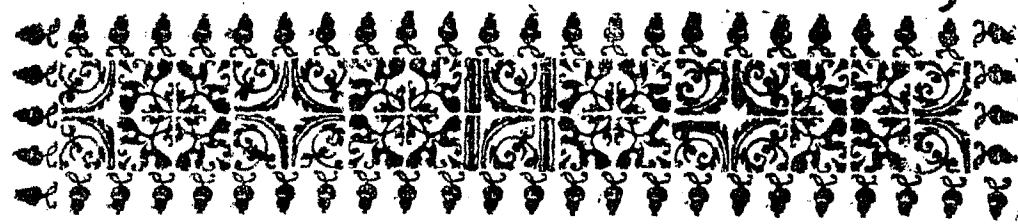
A 2 vel

vel sapientiùs sit delectus. Hæc, quam exaravi;
 rudis illius adumbratio est; tu multò expressior. Oculis
 illam lustra; ea te illigatum intelliges. Fecit hoc
 quippe cum Regis omnium maximi amplitudo, tum
 virtus tua. Virtus omnis **LVDOVICAEA** est.
 Proinde ea tu, qua polles, esse non potuisti; quin illius
 in te partem exhiberes. Imò, ut amplissima atque ex
 militarum societate concreta est tua; Ita de **LVD-
 VICO** multum habet. Doleo me quidem paucissima
 de tam multis, quæ in illo fuerunt, effinxisse. Sed
 expressionem cæterorum non passus est locus, in quo
 erat opus collocandum. Magni speculi fragmentum
 exiguum, Magna Virtutis hæc Imago mutila est.
 Fragmentum tamen hoc tu ne abijce, hanc Virtutis
 particulam ne contemne: Pars exigua **LVDOVICI**
 Magnum Virum facit. Quare adumbrationem hanc
 quantulacunque est, benignus accipe: ut, quando
 iam spirante **LVDOVICO** non licet, at saltem effi-
 cto fruaris. Fruere verò; ut, quoniam ille te viuus
 animavit, nunc, quod sui iuris est, in te pergat sal-
 tem ex parte vivere mortuus. Vale.

Excellentiæ Tuæ.

Addictissimus
 Bernardinus de Bragelongne.
 Societatis Iesu.

L V-

LVDOVICI XIII

COGNOMENTO IVSTI,

GALLIARVM ET NAVARRAE
 REGIS CHRISTIANISSIMI.

LAVDATIO FVNEBRIS

AD S.D.N.

VRBANVM VIII.

PONT. MAX.

VEM hac ætate suspeximus;
LVDOVICVM Maiestate Regem,
 Virtute Iustum, Fortitudine
 Bellicosum, Armorum potentia
 formidabilem, Victorijs & fe-
 licitate nulli Secundum (BEA-
 TISSIME PATER): Etsi hunc durum est dicere morte
 nobis ereptam, quem totius vota Galliaë immor-
 talem

A 3

talem

6
talem esse voluissent; Tamen atrocitatem dicti vincit officium: Ne, si memoria funeris ferri non posset, iniuria fieret Fortissimo Principi; Cui habitus extremi vitæ, non minorem gloriam, quam ætatis antea valentes Spiritus conciliarunt. Equidem non inficior robusti esse pectoris, eam cladem ferre fortiter; sed à patriæ virtute sim degener, si dolori succumbo. Nam ut ab omni auro Galliæ Regnum singulari cura complexus est Deus; Heroibusque Maximis, quorum virtute floret, locupletavit: Ita & à primis Regni fundati temporibus didicit Gallia, Magnas Magnorum Principum iacturas pati; sic, ut nobis in v su sit, ad huius naturæ vulnera eruditum pectus afferre.

Qua ego re confirmatus utcumque; de Christianissimo Rege LVDOVICO XIIII. sic aggredior hoc loco dicere; ut ad hoc sacrarium Pietatis, nihil nisi pius; ad hunc fontem Religionis, nihil nisi religiosum, prædicatione tam Christiani Principis, allaturum me spondeam. Id efficiet illius Pietas singularis; Id, Religionis in Regno propagandæ studium constantissimum.

Ac Regia certè LVDOVICI Pietate, haud scio an quæ illustrior vnquam extiterit. Hæc in illius animo, à primis incunabulis, semina sua iecerat; quæ soli optimi opportunitatem nata, & comprehenderunt facillimè, & breui spatio temporis

non

7
non adoleuerunt solùm; sed fructus etiam vberimos protulerunt. Hæc pueritiæ altrix, hæc excultrix adolescentiæ, hæc consequentis vitæ perpetua comes, Animum sapientiæ lacte vegetavit; neruis roboravit, auxit ornamentis. Quippe quam tu ætatem in LVDOVICO deprehendes, à qua se Pietas vel tantillum seiunxerit? Egressum è cunis excepit, dum autoritate Patris gravissimorum virorum institutioni commissus est; Adolescentiæ cursum rexit, dum per omnes illius ætatis illecebras illæsum circumduxit; Virum ubique comitata est, dum in omnibus Regni urbibus eximiæ vestigia probitatis impressa reliquit.

Quæ si persequi singula, si recensere voluero, finem non faciam. Quod retineat memoria temporum; quod amet Gallia; quod, qui me audiunt, admirentur; imitentur omnes, hoc dico; Maluisse LVDOVICVM, de Regni ac de vitæ gradu deijci, quàm vllius vnquam sceleris aspersione contaminari. Hoc decretum, conceptis verbis, suscepit Adolescens, hoc Vir sapius iteravit, hoc tota ætate, re factisque comprobavit. O utinam fas nobis hîc esset, tam Piæ Mentis adyta penetrare, scrutari recessus, sensus intimos intueri! quæ Virtutum spectacula se nobis obijcerent?

Fidem videremus rerum diuinarum, fundamentis excitatam firmissimis, animi sedem altis-

A 4 simam

simam occupasse, Leges Rationi præscribere, ductum moderari, omnem quam velit in partem flectere. Incendia sentiremus Charitatis, quibus tam Augusti Regia pectoris conflagrauit. Audiremus suspiria, quibus, dum vixit, ad æternitatem anhelauit. Sed hoc ingredi sacrarium, non cuiusuis est; quibus patuit, ista relinquo.

Quod erupit foras, quod oculis, quod auditu perceptum est, id commemoro. Illum vidimus ante aras, orandi sedulitate, silentij reuerentia, bonis omnibus pietate præluere. Vidimus ad cælestes epulas accedentem, nunc contemiscere totis artibus, rei maiestate correptum; Nunc lacrymis præ teneritudine colliquefcere. Quibus tantæ Pietatis indicij quid esse potest in Principe laudabilius, cuius mores in subditorum animos tacite transfunduntur? Quid utilius Aulæ? quid Regno? quid Religioni comodius? Enimvero ita Domesticis profuit Pietas LVDOVICI, vt quibus officium erat illius hære lateribus, ij castigatissimis moribus esse tenerentur; Ita Regno, vt Regem æmulari qui vellet, ei esset ad colendam vitæ sanctimoniam magnis viribus contendendum; Ita denique Religioni, vt eorum non pauci, quos error à fide abduxerat, in eam intuentes, eiusque splendore perculsi, palàm exclamauerint; Non posse non esse alienissimam ab errore Religionem eam, quæ

tantis

tantis diuini amoris æstibus, vultum, pectus, animum, LVDOVICVM denique totum inflammaret.

Sed hæc ornamenta fuerint priuatæ Pietatis; Quod superest, nisi Regiæ esse non potuit. Studium dixi propagandæ Religionis, in LVDOVICO fuisse constantissimum. Dicti fidem facit Gallia; Veritas, totius Europæ conscientia tenetur; Magnitudinem, omnium temporum memoria celebrabit.

LVDOVICVM vidit Gallia, Duce Religione, Comite Pietate, suas Prouincias cum florentissimis copijs sæpius peragrantem, accisis Ecclesiæ rebus fortiter consulere, salutem conciliare, restituere dignitatem. Vidit in ipso adolescentiæ flore, cum primùm regni gubernacula capeffuit, post composita dissidia Principum, in Bearniam arma conuertere; quibus & restitutionem bonorum, quæ Religionis hostes Catholicis eripuerant, & sacri cultus restaurationem summa cum strenuitate procurauit. Vidit, breuissimo post tempore, perduellium iniurijs atque improbitate extimulatum, copias iterum conscribere; Occupato Salmurio, velut effractis foribus, per omnes Prouincias, in quibus Hæresis castra locauerat, iter carpere victorijs gloriosum; Pictonum Angeriacum in deditioem recipere; Pontes Santonum, Cleriacum Aginnensium, Aquitaniæ, aliarum

rum.

rumque Prouinciarum vrbes prope infinitas maxima cum perduellium strage subigere. Quibus in omnibus, Deus immortalis! quam feliciter, quam piè, quam fortiter versatus est LVDOVICVS! Felicitatem æternitati commendabunt expeditio- nes difficillimæ, quæ incredibili celeritate confectæ, potio- rem omni spe fructum attulerunt: Pietatem, Aræ mediis in castris excitatæ; vsus sacrorum militibus imperatus; Religio, administrationis rerum castren- sium in partem vocata: Fortitudinem, pericula capitis sexcentis in locis adita; laborum militarium tolerantia singularis; atque in perficiendis operibus, Animi contra omnia tela robur firmissimum.

Quæ etsi eximia per sese sunt, & Heroe absoluto dignissima; tamen in LVDOVICO nõ nisi adolescētis ætatis rudimēta fuerūt, quibus æui maturioris vir- tuti prolusit. Vidit enim, vidit eadē Gallia Fortis- simum Principem, adulta ætate, ea perficere ad Ecclesiæ res dignitatemque tuendam; quæ non anteriorum modò temporum gloriam, sed etiam præsentium vota omnia superarunt. Vidit arcem illam impietatis Rupellam, quæ tot Regum conatus luserat, post obsidionem laboriosissimam, post frænata aggeribus maria, post dissipatas Cõ- fæderatorum classes, ad dediti- onem gloriosissime cogere; Religionem secum in Urbem trium-

pho

pho inducere; expiare Tēpla; restaurare Aras; Cultum sacrorum, qui tot annos extinctus iacue- rat, in pristinam lucem dignitatemque reuocare. Vidit, hoc impiæ fraudis exciso capite, membra cætera, paucissimis mensibus, quæ ferro, quæ flamma, quæ, dum res tulit, benigna etiam manu studiosè purgare; Prouincijs, quæ belluæ pesti- lentis afflatu enectæ languebant, medicinam pro- curare; Montem Albanum, qui secundas in im- pietate ab Rupella tenuerat, legum ac Religionis patientem efficere; Pessulanum pertrahere ad obedientiam; Nec prius demum contentionem deponere, quàm in omnibus regni partibus inco- lunitatem Religioni sempiternam peperisset. Hæc vidit Gallia; hæc Europa suspexit; hæc Pos- teritas cum accipiet, obstupescet quidem rerum magnitudine; mirari tamen, hoc Rege, desinet. Nimirum viuebat in Heroe nostro virtus Hercu- lea, quæ Lernæum virus ferre non poterat. Hy- dram vt vidit, congredi necesse habuit; & eo certamine, quo illam peteret, aut vincere, aut mori.

His laboribus Herculis nostri districta ætas maximam ad partem fuit. His aditum sibi fecit ad gloriam, quæ consequentis vitæ cursum or- nauit: Cuius amplitudinem vt ignorat nemo, ita nec difficile est hoc loco præteriri. Sileri tamen

hoc.

hoc à me non potest ; Christianissimum Principem , post pacatam Galliam , bellum non nisi ægrè , voluntate pacem secutum fuisse : Atque inter bellorum incendia , non tam fortunæ muneribus , quàm optatæ pacis amore delinitum , tranquillitatem victorijs omnibus sibi chariorem , & votis & consilijs quæsiuisse .

Talem Athletam virtutis , talem Olympionicen pollicita sibi olim erat Gallia (BEATISSIME PATER) dum auspicijs tuis sacro fonte ablutus , Religioni nomen dedit . Hoc ille titulo non minùs , quàm hæreditario , Primogeniti Ecclesiæ prærogatiuam postulabat , promittebat officia , ornamenta requirebat . Quæ cum Gallia iam tum in Puero præsentiret , speraret in Viro , in Senè desideraret ; Præfensionem fidem inuenit , spe potita est , sed excidit votis . Consensescere Laureato non licuit ; grauitati palmarum ætas robusta succubuit ; Virtutem Virtus extinxit . Exantlati labores , expeditionum molestiæ , pectoris curæ , spiritus generosi , corpus attriuerant ; Vegetare se diutiùs in fatiscante domicilio Mens Augusta non poterat . Hoc sensit LVDOVICVS , hoc vidit ; cum importunissimi morbi conflictatus ærumnis , exhaustus diuturnitate ; Forti , & intrepido animo , vt cætera semper omnia , mortem

in-

intuens ; Vitæ minimè cupidus , præclarè factorum conscientia hilaris , erectus spe præmij , de adornando decessu cogitare sedulò cepit ; rationes totius vitæ ad examen accuratissimum reuocare ; Animum confessione purgare , ceterisque religionis officijs piè , vt semper , ac sanctè defungi .

Quo in articulo , cum multa præclarè & dixit , & fecit ; tum hærent animo , hærebuntque semper illæ voces , pio Principi gloriosæ ; quibus Fortissimos viros , genere omni gloriæ , si religionem exceperis , omni laude florentes , religiosissimè compellauit . Diuelli se quidem ab hac vita non repugnantem ; dolorem tamen hunc maximum ex ea reportare , quòd tantos viros , quos in omnibus regni negotijs præclarè versari viderit , in fide non viderit ; Testari diuinum Numen , ad cuius tribunal pergeret , extra Ecclesiæ Catholicæ septa nullum esse salutis locum ; Hortari , momentem ne respuerent , periculum præcauerent , resipiscerent . Qua ille voce tanquam cygnea , decursæ vitæ pietati resonans ; post diuturni morbi iactationes grauissimas , post crebros vehementesque conflictus , summo omnium luctu , Aulæ consternatione , Galliæ orbitate , dignam immortalitate animam exhalauit .

Ignosce LVDOVICE . Vox ista doloris est . Ego

te.

te , qui Iustissimus in vita fuisti , hac morte tua iniustum prædicabo . Usuram tui nimium breuem commodasti tuis , diuturniorem debuisti . Tu Gallia Pater , Tu Ciuium Amor , Tu Aulae splendor & gloria : Galliae orbitatem , quam ex te contraheret , ætatis effœtæ caducitate mitigare debuisti ; non extinctione vitæ florentis contrucidare : Amori ciuium respondere liberalitate præsentia ; non decessu accelerato decoquere : Ignes gloriae in te accensos , robustæ vitæ spiritibus sustentare ; non permittere mortis afflatu tam intempestiuo restingui . Sed fallit me doler ; Culpa vacas L V D O V I C E ; rem intelligo . Nimum potens , nimum gloriosa futura videbatur superis Gallia , si te Principe diutiùs frueretur .

Perge igitur Princeps gloriose . Cœlum spe plenus pete ; titulis confide . Gloriam adæquasti maiorum tuorum ; solij capacitatem implesti . Adi Clodouæos , adi Carolos , adi Ludouicos ; Magnis Heroibus Magnus Heros permiscere . Illi te venientem excipient , Laurearum pretium mirabuntur ; augustiniori sedium suarum te in parte locabunt . Nos interea absentem te votis prosequemur ; Iustatibi iusro soluemus . Bonis fruemur per te Regno partis ; beneficiorum memoriam beneuolentia sempiterna colemus . Consc-

labitur

labitur orbitatem nostram solij tui Hæres ; cuius in lacteolis membris tua Virtus Herculeæa viget . Votis ille nostris adolescet , tui simillimus ; par pietate ; par studio religionis ; par gloria : hoc vno dissimilis , quod , quam tibi obtinere non licuit , vitæ diuturnitatem longissimam assequetur .

D I X I .

Ad Maiorem Dei Virginisque
Matris Gloriam .

